

MOZGÓKÉPKULTÚRA ÉS MÉDIAISMERET

I. RÉSZLETES ÉRETTSÉGIVIZSGA-KÖVETELMÉNY

1. A mozgóképnyelv alapjai, a filmpoétika fogalmai

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
A képrögzítés és mozgásábrázolás alapjai és jellemzői, a technikai képalkotás és a mozgóképi történetmesélés előtörténete	<p>A mozgókép előtti mozgásábrázolási, történetalkotási törekvések azonosítása (a barlangrajztól a képregényig).</p> <p>A technikai kép létrehozására szolgáló eszközök (<i>fényképezőgép, videokamera</i>) kezelői szintű használata.</p>	<p>Különféle képtípusok (<i>pl. természeti, képzőművészeti és technikai képek</i>) és a mozgókép előtti mozgásábrázolási-történetalkotási törekvések azonosítása (a barlangrajztól a képregényig).</p> <p>Képalkotás és képrögzítés, mozgásábrázolás és történetmesélés motivációinak felismerése adott esetekben.</p> <p>A technikai képalkotás technikatörténete, meghatározó találmányainak ismerete.</p>
A technikai kép jellemzői	Rögzítés és ábrázolás mozzanatainak elkülönítése és kapcsolatuk értelmezése a mozgóképi szövegek elemzésében.	<p>A mozgókép kettős természetének (reprodukció és ábrázolás) következményei a művészi és köznapi mozgóképi szövegformálásban.</p> <p>A mozgókép utalásos természetének bemutatása, valamint értelmezése alkalmas példákkal.</p>
A látvány mozgóképi megszervezése	<p>A beállítás és a képkivágat fogalmainak pontos használata; a plánfajták felismerése és alkalmazásuk értelmezése mozgóképi szövegek elemzésében.</p> <p>A kamera térbeli elhelyezésével és optikai beállításával kapcsolatos jelzések, illetve a kameramozgások és a beállítás elemeinek elrendezésével kapcsolatos jellegzetességek felismerése és magyarázata mozgóképi szöveg értelmezésében.</p>	<p>A kamera térbeli elhelyezésével és optikai beállításával kapcsolatos jelzések (nézet és látószög, térmélyiség, előtér-háttér) felismerése és magyarázata mozgóképi szöveg értelmezésében.</p> <p>A megvilágítás és a színhasználat szerepének felismerése, leírása és magyarázata mozgóképi szöveg értelmezésében.</p>
Szerepjáték	<p>A szereplőválasztás változatainak (<i>pl. civil vagy hivatásos</i>) és a szereplő külső megjelenésének mint metakommunikációs jelzésnek a leírása és elemzése adott mozgóképi szöveg értelmezésében.</p> <p>A viselkedés szóbeli, vokális és metakommunikációs eszközeinek felismerése és értelmezése.</p>	A szereplők dinamikusan változó státushelyzetének értékelése, elemzése adott mozgóképi szövegek értelmezésében.
Montázs	A montázsjelenség felismerése, montázs és gondolkodás, illetve montázs és ábrázolás kapcsolatának (<i>pl. a tér-idő felbontása és újraszervezése</i>) ismerete és alkalmazása adott montázmegoldások leírásában és értelmezésében.	A mozgóképi hanghatások fajtáinak elkülönítése, kombinációik és képekkel történő összekapcsolásuk alapvető megoldásainak (szinkronitás-aszinkronitás, időérzet, hangulatteremtés) leírása és magyarázata a szövegelemzés során.

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
	A lineáris/narratív, az asszociatív/expresszív, a belső montázs felismerése és a montázshatás értelmezése adott montázmegoldások elemzésében.	
Mozgóképi elbeszélés	<p>A történetnek mint változássorozatnak az értelmezése; a történet időrendi és okozati láncolatának összeállítása adott mozgóképi szöveg értelmezésében.</p> <p>A történet legfőbb alkotóelemeinek (expozíció, lezárás, fordulat és epizód) felismerése, elkülönítése adott mozgóképi szövegek értelmezésében.</p> <p>A történet, a cselekmény és az elbeszélés fogalmainak helyes használata és alkalmazása a mozgóképi szövegek értelmezésében.</p>	

2. Mozgóképi szövegértés, értelmezési szintek

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
A médiaszövegek és a mozgóképi alkotások rendszerezése	A médiaszövegek rendszerezése néhány fontosabb szempont szerint (<i>pl. médiumok, a valósághoz való viszony, az alkotói szándék és nézői elvárás, a szöveg keletkezése és stílusa, továbbá televíziós műsортípusok</i>). Ezen kategóriák alkalmazása.	A médiaszövegek rendszerezése néhány további fontos szempont szerint (<i>pl. elbeszélő és nem elbeszélő jelleg; animáció; a kifejezőeszközök kísérleti használata</i>). Ezen kategóriák alkalmazása.
A valóság ábrázolásához való viszony	<p>A képi ábrázolás és a mágikus gondolkodás kultúrtörténeti kapcsolatának ismerete.</p> <p>A valóságos és a valószerű fogalmának ismerete.</p> <p>A fikciós és dokumentarista ábrázolásmód megjelenési formáinak felismerése és értelmezése.</p>	<p>A technikai képrögzítés kultúrtörténeti szerepének értelmezése.</p> <p>A televízió valóságfelfogásának értelmezése a médium megjelenésétől a valóságshow műsorokig.</p>
Cselekményelemzés és	Történet és cselekmény megkülönböztetése; a cselekmény tér-idő folyamatának és okozati rendjének összeállítása.	A fordulatok és epizódok különválasztása; a műfaji konvenciók és a formanyelv cselekményre gyakorolt hatásának felismerése; a cselekményen belüli és azon kívüli elemek elkülönítése.
A mozgóképi szövegek jelentése	Jelentéstulajdonítás a legfontosabb filmnyelvi kódok (látványszervezés, szerepjáték, montázs, elbeszélés) értelmezésével adott mozgóképi szövegek esetében.	

3. Mozgóképi szövegalkotás

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
Egyszerű mozgóképi vagy médiaszövegek megszerkesztése	Szövegalkotási ismeretek és képességek bizonyítása (több beállításból álló, értelmes mozgóképi szekvencia vagy rövid terjedelmű alkotás megtervezése és kivitelezése a projektmunka során)	

4. Műfaj- és műismeret

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
A filmkultúra kettőssége	A tömeg- és a magas/artisztikus kultúra fogalmának elhatárolása. A műfaji és a szerzői filmalkotások megkülönböztetése és összehasonlítása. Az archetípus fogalmának ismerete, archetípusok felismerése (pl. <i>archetipikus konfliktusok, karakterek</i>) és azok adott formáinak értelmezése.	A kultúráhasadás jelenségének, okainak és következményeinek bemutatása és értékelése. A szerzői filmek sajátosságainak (a nemzeti magaskultúrába ágyazottság, elitista alkotás- és befogadásmód, hétköznapiság-dominancia, stílusközpontúság, szoros kapcsolat a társművészetekkel) ismerete.
Műfaji jellemzők	A tömegfilmek sajátosságainak (sztárkultusz, iparszerűség és gazdasági meghatározottság, nézőszám-maximalizálásra törekvés, szórakoztatás-központúság, műfajiság, fogyasztói minták kiváltása és követése, multiplex-terjesztés) felismerése és bemutatása adott közönségfilmek segítségével. Két szabadon választott tömegfilmi műfaj (pl. <i>burleszk, melodrám, western, thriller, horror, sci-fi</i>) bemutatása az adott műfajt reprezentáló alkotások jellemzésén keresztül a témaválasztásban, a motívumhasználatban és az elbeszélésmódban megfigyelhető hasonlóságok alapján.	A legjellemzőbb műfajok (dráma, melodrám, vígjáték, burleszk, western, akciófilm, krimi, thriller, horror, sci-fi) közül három szabadon választott műfaj részletező ismertetése egy-egy hozzárendelhető film vázlatos elemzésével - a témaválasztásban, a motívumhasználatban és az elbeszélésmódban megfigyelhető hasonlóságok alapján. Egy szabadon választott tömegfilmes alkotói életmű (pl. <i>Chaplin, Ford, Hitchcock, Spielberg</i>) bemutatása.

5. Korstílusok, szerzők és művek

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
Korstílusok	A téma-, szereplő- és környezetválasztás, a filmnyelvi kifejezőeszközök (látvány, montázs, történetmesélés) használata, a filmtörténeti hagyományokhoz való viszony és a film szerepéről való elképzelések szempontjából megfigyelhető stílári hasonlóságok és különbségek felismerése.	A személyes világlátás, az alkotóra jellemző formanyelvi jegyek felismerése és bemutatása.

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
	A (német) expresszionizmus, a francia és a szovjet-orosz avantgárd, az (olasz) neorealizmus, a francia és a csehszlovák új hullám jellemzőinek azonosítása, közülük két filmstílustörténeti korszak részletező ismertetése a korszakot meghatározó alkotók és művek alapján.	A film stílustörténeti korszakaihoz nehezen besorolható ún. „nagy mesterek” (pl. <i>Antonioni, Bergman, Bunuel, Cassavetes, Fellini, Godard, Kuroszava, Pasolini, Tarkovszkij, Welles</i>) közül egy alkotó életművének alaposabb bemutatása a legfontosabb művek és a szerzőt jellemző témák, stiláris eszközök alapján.

6. Egyetemes filmtörténeti ismeretek

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
A filmtörténet kezdetei		A Lumiere-fivérek és Melies munkásságának ismerete.
A némafilmművészet	A német expresszionizmus jellemzése, egy meghatározó művének ismerete. A szovjet-orosz montázsiskola jellemzése, két meghatározó művének ismerete.	Griffith filmművészeti jelentőségének értékelése. A francia filmes avantgárd jellemzése, két meghatározó művének ismerete.
A hangosfilmművészet kialakulása	Az (olasz) neorealizmus jellemzése, két meghatározó művének ismerete.	A lírai realizmus jellemzése, egy meghatározó művének ismerete.
A modern film	A francia és a csehszlovák új hullám jellemzése, néhány meghatározó mű ismerete.	A fontosabb nemzeti új hullámok (pl. <i>francia, csehszlovák, angol, német</i>) jellemzése, néhány meghatározó mű ismerete. Új Hollywood jellemzése, néhány meghatározó mű ismerete.

7. Magyar filmtörténeti ismeretek

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
A magyar film a második világháború előtt		A meghatározó műfajok (vígjáték és melodráma) jellemzése, néhány mű ismerete.
Az új magyar film az ötvenes évektől a rendszerváltásig	A magyar film néhány jelentős alkotója közül egy rendező (pl. <i>Fábri Zoltán, Makk Károly, Jancsó Miklós, Szabó István, Huszárrik Zoltán, Bódy Gábor, Jeles András</i>) munkásságának vázlatos bemutatása (az életmű helye és jelentősége a magyar film történetében). Az ún. budapesti iskola jellemzése, két fontosabb alkotás ismerete.	A magyar film néhány jelentős alkotója közül két rendező (pl. <i>Fábri Zoltán, Makk Károly, Jancsó Miklós, Szabó István, Huszárrik Zoltán, Bódy Gábor, Jeles András</i>) munkásságának vázlatos bemutatása (az életmű helye és jelentősége a magyar film történetében). Az ún. budapesti iskola jellemzése, néhány fontosabb alkotás ismerete.
A kortárs magyar film	Egy - szabadon választott -, a rendszerváltás után készült, jelentősebb magyar film részletező ismertetése.	

8. Média a mindennapi életben

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
A társadalmi nyilvánosság	A polgári nyilvánosság fogalmának ismerete; a modern társadalmi nyilvánosság kialakulását elősegítő fontosabb tényezők szerepének kifejtése (pl. a <i>technikai sokszorosítás, a technikai képrögzítés-képközvetítés, a távközlés</i>). A nyilvános szereplés során követendő és elvárható etikai szempontok ismerete.	A média napirend-kijelölő szerepének a bizonyítása aktuális médiapéldákkal. A média legfontosabb társadalmi szerepeinek (pl. <i>tájékoztatás, „örkutyá”-szerep, közösségteremtő szerep, a morális értékrend formálása</i>) ismerete. A nyilvános szereplés során követendő és elvárható etikai szempontok alkalmazása (pl. <i>interjúhelyzetben</i>).
Mediatizált információforrások használata	Az egyes médiumokban használatos szövegtípusok (pl. <i>újsághírek, riportok és tanulmányok, rádióműsorok, filmek, televíziós műsorok, weblapok, CD-ROM-ok, digitális archívumok</i>) mint információforrások tudatos, szelektív és célirányos használata (pl. <i>a projektmunkában</i>).	
A média és az életmód	A médiumok - elsősorban a rádió és a televízió - műsorrendjének, a csatornaimázs kialakításának a befogadók életmódjára, műsorválasztási preferenciáira gyakorolt hatásainak bemutatása.	

9. A médiaszövegek befogadása és a média közönsége

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
Intertextualitás, sorozatelv	A sorozatelv fogalma, hatása a szövegek megszerkesztésére és befogadására. A sorozatszerű szerkesztés célja és hatása a befogadóra (pl. <i>szappanoperák, hírek, reklámkampányok esetén</i>).	Aktuális médiapéldákkal annak a jelenségnek a bemutatása, hogy a médiaszövegek rendszeresen utalnak más médiaszövegekre, s a befogadó olykor csak a megelőző vagy következő szövegek, közlemények alapján értheti meg az adott textust (pl. <i>hírek</i>).
A befogadást befolyásoló tényezők	A befogadásra a szövegen túl hatást gyakorló tényezők: kulturális kompetencia (a befogadó tudása, tapasztalata és ízlése); a közönség kulturális és társadalmi környezete (gazdasági, szociális, etnikai helyzet, életkor és nemi identitás), a befogadás környezete (pl. <i>újságolvasás, rádiózás, tévénézés, szörfözés a világhálón</i>), illetve ezek hatása az egyes médiaszövegek, szövegtípusok elfogadására vagy elutasítására.	A közönség eltérő szerepeinek értelmezése: a befogadó mint fogyasztó, a közönség mint állampolgár, a közönség mint nő vagy férfi.

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
	A médiaipar globalizálódásának jelei és következményei (pl. a nemzeti identitás veszélyeztetése és átalakulása) a médiaszövegek kódolásában és terjesztésében.	A legfontosabb médiahatás-elméletek (pl. direkt, korlátozott, használati érték, kultivációs modellek) ismerete.
A sztár	A sztár szerepének felismerése és értelmezése a filmen és a médiában néhány film és médiasztár jellemzésével.	A sztárfogalom kialakulása és módosulása.
Új médiatechnológiák	A mediatizált közlésmód új jelenségeinek (pl. interaktivitás, multimédia, hálózati kommunikáció, virtuális valóság) jellemzése, a befogadási folyamatra gyakorolt hatásuk bemutatása és értékelése.	

10. Médiaintézmények

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
A médiaszöveg mint termék	A tömegkommunikációs folyamatra ható főbb gazdasági tényezők bemutatása, az iparszerű és piacelvű működés (pl. a maximális fogyasztásra készítés elve, a közönség mint vevő és mint áru, a műsoridő mint tulajdon) értelmezése.	Néhány jellemző adat (pl. a hazai film- és televíziós ipar nagyságrendje, a közpénzek és a „reklámtorta” mértéke) ismerete és értelmezése.
A médiaipar intézményei	A közszolgálati és kereskedelmi médiaintézmények jellemzése néhány példa alapján.	A független és alternatív médiaintézmények, szakosított csatornák és tematikus-specializálódott médiavállalkozások jellemzése alkalmas példák alapján.
A médiaipar ellenőrzése	A médiaipar jogi és etikai szabályozásának alapelvei (pl. önellenőrzés, a válaszadás lehetősége, a magánélet tiszteletben tartása, a közszereplőkkel kapcsolatos szabályok, a hátrányos megkülönböztetés tilalma). A törvények és szabályok betartását ellenőrző hazai intézmények megnevezése, beavatkozásuk (pl. a reklámidő túllépéséért, a fiatalokat károsan érintő műsorokkal kapcsolatos döntések) jellemző példáinak ismertetése az adott időszakból.	A médiatörvény és a monopóliumellenes törvények legfontosabb szabályozóeszközeinek (pl. a tőkekoncentráció limitálása, kvóták, hírszolgáltatás előírása) ismerete. Az újságíró szabadsága és ennek korlátai; a szerzői jog; az információhoz való jog; a rágalmozással kapcsolatos, a kiskorúak védelmét és a politikai befolyásolástól való védelmet szolgáló főbb szabályozások ismerete.

11. A reprezentáció

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
Manipuláció, a valóság sztereotip és torzított megjelenítése a médiában	<p>A reprezentáció fogalmának ismerete, a tapasztalati és a médiavalóság eltéréseinek felismerése és bemutatása a nemi szerepek, a kisebbségek és az etnikumok, az eszmék és politikai formációk médiareprezentációjának jellegzetes példáin keresztül, jellemző sztereotípiák bemutatása bizonyos társadalmi csoportok reprezentációjában.</p> <p>Fontosabb érvek és ellenérvek ismerete és alkalmazása, amelyek a média tömegbefolyásolási, közönségmanipulációs hatását kívánják bizonyítani vagy cáfolni.</p>	<p>Fontosabb érvek és ellenérvek ismerete és alkalmazása, amelyek a média agresszivitás hatását kívánják bizonyítani vagy cáfolni.</p>

12. Jellegzetes televíziós műsortípusok

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
Hírműsorok	<p>A hír és a vélemény fogalmainak ismerete és elkülönítésük adott médiaszövegben.</p> <p>A hírműsorszerkesztés elemi normáinak ismerete és érvényesülésük kritikus megítélése.</p>	<p>A hírműsorok show-szerű átalakulásának értékelése.</p>
Reklám	<p>A reklám mint alkalmazott művészeti forma értelmezése adott médiaszöveg esetében.</p> <p>A reklámok címzettjének/célcsoportjának meghatározása.</p> <p>A reklámozásban alkalmazott néhány gyakori befolyásolási technika felismerése és értékelése.</p>	<p>A reklám szerepe a média-intézményrendszer fenntartásában és befolyásolásában játszott szerepének értékelése.</p>
Folytatásos teleregény (szappanopera)	<p>A szériaelv megjelenési formáinak felismerése és jellemzése.</p> <p>A teleregény szerkezeti sajátosságainak ismerete és bemutatása alkalmas példány.</p>	
Showműsorok		<p>A showműsorok forrásainak és rokon műfajainak ismerete (<i>pl. varieté, cirkusz</i>); a leggyakoribb showműsor-változatok ismerete és jellemzése.</p> <p>A show külsőségeinek, a közönség és a show műsorvezetője (showman) szerepének jellemzése.</p> <p>A valóság és show viszonyának megfigyelése és értelmezése alkalmas példány.</p>